

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 32.019.5(436.4 Gradec)"1848"

929 Muršec J.

prejeto: 10. 8. 2006

Stane Granda

dr. zgodovinskih znanosti, profesor, znanstveni svetnik, Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU,
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: sgranda@zrc-sazu.si

Dr. Jožef Muršec-Živkov v revolucionarnem letu 1848/49

IZVLEČEK

Dr. Jožef Muršec je bil v revolucionarnem letu tajnik društva graških Slovencev in Slovanov, ki se je imenovalo Slovenija. Svojo praktično politično moč, ki se je naslonila na njegovo mrežo za razširjanje slovenskih in slovanskih knjig v letih pred revolucijo, je društvo dokazalo ob volitvah v frankfurtski in dunajski parlament in pri podpisovanju peticije za Združeno Slovenijo. Osebnostno se je Muršec najbolj izpostavljala na publicističnem področju.

KLJUČNE BESEDE

Jožef Muršec, društvo Slovenija, Gradec, leto 1848

ABSTRACT

DR. JOŽEF MURŠEC-ŽIVKOV IN THE REVOLUTIONARY YEAR 1848/49

Dr. Jožef Muršec was during the revolutionary year 1848/49 secretary of Slovenija, the society of the Graz Slovenes and Slavs. The society proved its practical political power that leaned on its net, for the circulation of Slovene and Slavic books in years during the revolution, at the elections into the Frankfurt and Vienna parliaments, and with the signing of the petition for the United Slovenia. Personally, Muršec was most engaged in the field of journalism.

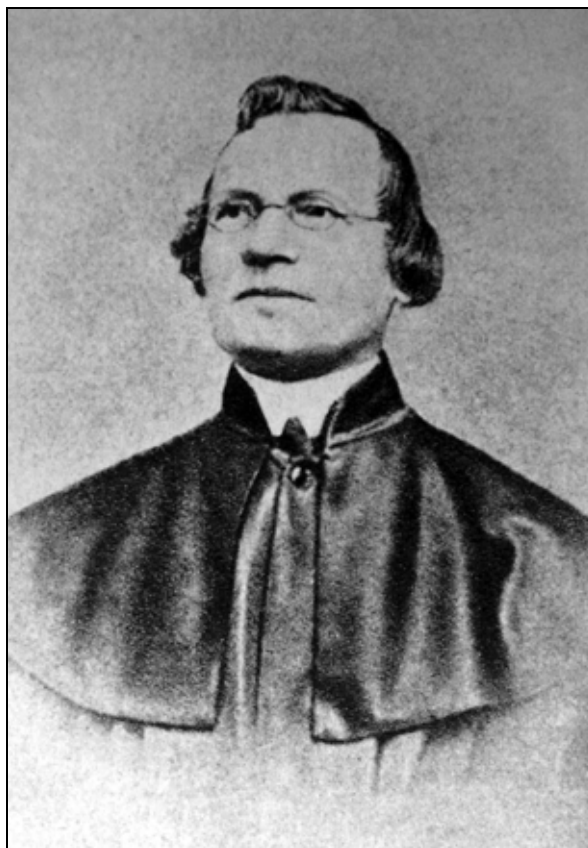
KEY WORDS

Jožef Muršec, society Slovenia, Graz, the year 1848

Jožef Muršec (1807–1895) je ob izbruhu marčne revolucije na Dunaju ravno dopolnil 41 let.¹ Bil je torej v najboljši moški dobi, dovolj mlad, da je bil še vedno voljan imeti načrte in si za njihovo uresničitev prizadevati, in dovolj star, da je razmere trezno presojal. Mladostna zaletavost, če jo je sploh kdaj imel, ga je že minila, utapljanje v spominih mu še ni bilo potrebno. Mesto veroučitelja na graški realki mu je zagotavljalo ne toliko ugleden kot udoben družbeni položaj. Imel je varno prihodnost, kar je v nemirnih časih silno pomembno.

Bolj kot Murščeva ilirska prizadevanja je bila za njegovo vlogo v revolucionarnem letu 1848/49 usodna njegova dotedanja dejavnost pri širjenju slovenskih in slovanskih knjig in časopisov. Ni mu prinesla le položaja osrednje osebnosti v Gradcu in med slovenskimi duhovnimi sobrati v sekovski škofiji, ampak se je uveljavil tudi v Slomškovi lavantinski škofiji. Oba skupaj sta pravzaprav predstavljala že nekakšno medškofijsko vodstvo štajerskih Slovencev. Upoštevati moramo namreč dejstvo, da je Muršecv položaj znotraj škofije olajševalo dejstvo, da ni imel dušnopastirskih obveznosti v župniji in je bil tako manj nadzorovan tako s strani župljanov kot škofa Romana Zängerleja, ki pa je že po dobrem mesecu revolucije umrl. Naj se sliši to še tako grdo in nečloveško, toda odsotnost osrednje cerkvene osebnosti v škofiji slovenskim duhovnikom sekovske škofije ni škodila. Stolni kapitelj v Gradcu je bil zaradi revolucije in nekaterih proticerkvenih izpadov v glavnem štajerskem mestu nekoliko prestrašen, nagibal se je celo na nemško stran, gotovo pa tudi ambicije zasesti izpraznjeno mesto, niso krepile njegove enotnosti. Seveda pa Jožef Muršec mreže svojih prijateljev in sodelavcev pri širjenju slovenskih in slovanskih knjig in časopisov ni gradil z neko politično perspektivo, ampak zgolj iz narodnih in kulturnih potreb, katerih namen je bil širiti in prodajati tovrstni tisk. Njenega pomena se v prvih dneh revolucije sploh ni zavedal, ampak je dojel njen pomen šele takrat, ko je nanjo navezal delovanje graške Slovenije.

Izdaja *Kratke slovenske slovnice za pervence* leta 1847, o kateri so obsežno poročale tudi Bleiweisove Novice, sprva kot obvestilo,² kasneje tudi obširneje,³ mu je vseslovenski ugled ne le povečala, ampak tudi utrdila. Njegovo zavzemanje za uvajanje slovenskega jezika v šole in urade je s tem dobilo dodatne dimenzije, saj je politična zahteva dobila s tem praktično ozadje.

Dr. Jožef Muršec (1807–1895) (*Slovenska kronika XIX. stoletja 1800–1860*, str. 318).

Trditev, da je bil Jožef Muršec ob izbruhu marčne revolucije ne le osrednja osebnost graških in štajerskih Slovencev, ampak ena osrednjih osebnosti vseh Slovencev (škof Anton Martin Slomšek, s katerim sta prijateljevala, je imel zaradi svoje odgovorne službe dokaj zvezane roke), se zdi mogoče komu malo pretirana, ker danes ni več toliko znan. V vseh teh treh pogledih Muršec zagotovo zasluži najvišje mesto med našimi najznamenitejšimi predniki. Le "kranjskocentrističnemu" zgodovinopisju in dejstvu, da ni bil ne radikal ne pomembnejši literat, moramo pripisati njegovo, gotovo neustrezno mesto v našem kolektivnem zgodovinskem spominu. Če bi imeli Slovenci več tako sposobnih in delavnih mož, kot je bil Živkov iz Biša, bi bila naša preteklost drugačna.

Jožef Muršec je moral imeti ob izbruhu revolucije že dokaj izoblikovane politične nazore. Kakšen odnos je imel do vladarja in do družbenega sistema, ki je bil še fevdalen, v podrobnostih ne vemo, po vsem tem, kar vemo o njem, pa lahko z veliko gotovostjo trdimo, da družbenega sistema, zlasti pa prevladujočega negativnega odnosa do kmetov ni podpiral. V ospredju njegovega zanimanja je bilo narodno vprašanje. Kot dokaz za to naj spomnimo samo na že zgoraj omenjeno po-

¹ Osnovne biografske podatke povzemam po Baševem članku v Slovenskem biografskem leksikonu.

² Oznanilo novih slovenskih bukev. *Novice*, 12. 1. 1848.

³ Slovastvo. *Novice*, sedem nadaljevanj od 19. julija do 27. decembra 1848.

sredovanje knjig, nabiranje različnega gradiva za slovarje, pisanje slovnice in tudi nagibanje k ilirizmu. Domnevamo, da je imel pojme okoli slovenstva in Slovenije že povsem razčiščene, gotovo bistveno drugače kot na primer mnogi na Kranjskem. Vedno, ko govorimo o Muršču, se moramo zavedati, da pokrajina, iz katere izhaja, prednjači med takratnimi Slovenci v narodni zavesti.

Ne glede na številne zgodovinske vire, pa naj bodo to časopisni članki ali pa pisma,⁴ ne moremo ugotoviti njegove neposredne reakcije na prve vesti o marčnih političnih spremembah na Dunaju. Poizkušali smo ugotoviti posredno, po pismih, ki jih je prejel kot odgovore na svoja. Pri tem je potrebno omeniti, da so Voduškovo pismo, ki naj bi bilo napisano 29. marca,⁵ kot tudi Trstenjakovo 13. aprila⁶ in seveda nedatirano Murščevo,⁷ v resnici mesec mlajša, kot je to domneval njihov izdajatelj. Tako nam ostaja za spoznavanje njegovih nazorov kot eden prvih virov njegov znameniti članek "Theilweise Beleuchtung der drückenden Sprach- und damit verknüpften Lebensverhältnisse der Slovenen in Steiermark, Krain, Kärnten, Istrien, im Triester und Görzgebiete" v *Gratzer Zeitung*, ki ga Murščev biograf Franjo Baš označuje kot "prvo pomembno slov. žurnalistično delo".⁸ Predvsem ga ne smemo razumeti kot obračun z nemštvom v monarhiji, ampak z dotedanjimi političnimi in družbenimi razmerami, ki so dušili naravni razvoj Slovencev. Njegova objava je silno odmevala tako med Nemci kot Slovenci. Slovenska stališča do aktualnih vprašanj, zlasti do velikonemških načrtov, so popolnoma jasna. Proti njim je bilo treba podpirati in zahtevati obstoj Avstrije. Iz pisma celjskega opata Matije Voduška 29. aprila lahko razberemo, da je Muršec podobna sporočila širil tudi v zasebnih pismih. Isti mož, ki so mu celjski liberalci precej grenili takratno delovanje v mestu ob Savinji, je v nemškem pripisu k slovenskemu odgovoru na Murščevo pismo tudi zapisal: "Kdo je potem avtor izvrstnega sestavka o slovenskih razmerah v *Gratzer Zeitung*?"⁹ Vprašanje o avtorstvu, opat je skoraj gotovo sumil Muršca, govori najmanj toliko o njem kot tudi nazorih enega takratnih najuglednejših Celjanov in Slomškovega prijatelja.

Naslednje pomembno Murščevo dejanje je oblikovanje graške variante peticije za Združeno Slovenijo. Kot je znano, je s tem načinom izražanja političnih načrtov začel koroški Slovenec Matija

Majar.¹⁰ Iz Trstenjakovega članka¹¹ v Bleiweisovih Novicah, napisan je bil 12. aprila, objavljen pa teden dni kasneje, izvemo, da je svoje peticije razpošiljal po Štajerski. Imela je osem točk in je izražala veliko narodno zavest in navdušeno pričakovanje sprememb; bila je polna Majarjevega duha, bi lahko rekli malo patetično, manjkalo pa ji je tiste pravniške hladnosti, ki jo taki dokumenti zahtevajo. Majar v Celovcu ni bil povsem sam, za seboj je imel vsaj nekaj mladih slovenskih bogoslovcev, ni pa imel družbe kot dr. Jožef Muršec v Gradcu, med katero moramo omeniti zlasti kasneje znamenitega pravnika Josipa Krajnca. Vasilij Melik, ki je izvršil primerjavo med graško, verjetno Murščevo, in Majarjevo peticijo, ni ugotovil samo mnogo podobnosti, ampak celo pokazal, da ima graška zaključno besedilo peticije prevzeto po koroški. "Izpustili so Majarjevo prvo, šesto in sedmo točko, združili četrto in peto, tako, da so ostale štiri. Formulacije so razširili. Tako so točko o Zedinjeni Sloveniji, ki je postala zdaj prva, precizirali s formulacijo "ukinitvev zgodovinskega razkosanja na dežele in združitve našega slovenskega ozemlja po jezikovni meji v eno deželo" ostala pa je "Majarjeva koncentracija nas vseh v en narod". Dodali so kot zahtevo "po preudarku tudi ustanovitev slovenske univerze, kar je bila prva taka zahteva. Po Majarju so prevzeli točko o zvezi s Hrvati, dobesedno so posneli "vselej zveste in viteške brate", toda povezavo so konkretizirali "z ukinitvijo ali olajšanjem carinske meje, s skupnimi višjimi šolami itd, po vzajemnem sporazumevanju". Spremenili in v celem skrajšali so uvod, črtali so utemeljitve posameznih točk. Po Majarju so posneli tudi njegov zadnji odstavek (za točkami zahtev), vendar pa so zapisali samo začetne besede: "v teh točkah itd".¹² Graška varianta peticije je bila sestavljena kmalu po Majarjevi, saj je začela krožiti med tamkajšnjimi Slovenci 16. aprila (takrat naj bi bila ustanovljena tamkajšnja Slovenija), objavljena pa je bila 22. istega meseca v *Gratzer Zeitung*, nekako kot aktualna vest k zgoraj omenjenemu Murščevemu članku. Če bi vedeli, kdaj in kje so to besedilo oblikovali, bi to lahko šteli kot neformalni dan ustanovitve graške Slovenije, ki je že tako prva med takratnimi tovrstnimi društvi. Čeprav o tem Muršec, ki je postal njen tajnik, v svoji rokopisni zgodovini graške Slovenije ne govori, pa lahko z veliko verjetnostjo domnevamo, da ni bil le poleg, ampak je v ta namen verjetno ponudil tudi svoje stanovanje. Njegov standard je bil takrat že bistveno boljši kot mnogih njegovih rojakov, čeprav se moramo hkrati zavedati, da Slovenci takrat v Gradcu niso bili le študentje, pro-

⁴ Fran Ilešič, Korespondenca dr. Jos. Muršca. *Zbornik Slovenske matice*. VI. zvezek (1904) in VII. zvezek (1905).

⁵ Ilešič, Korespondenca VI, str. 159–160.

⁶ Ilešič, Korespondenca VII, str. 2–3.

⁷ Prav tam, str. 56.

⁸ Slovenski biografski leksikon, 2. knjiga, str. 182–184.

⁹ Glej opombo 5.

¹⁰ Melik, Majarjeva peticija, str. 286–294.

¹¹ Bratje Slovenci po Krajnski, Koroški in Štajarski deželi!

¹² Melik, Majarjeva peticija, str. 292.

fesorji in duhovniki, ampak je bilo med njimi tudi nekaj uglednih meščanov. Kolikšen je neposreden delež Živkovega pri oblikovanju graške peticije, je seveda lahko zgolj ugibanje. Politično in jezikovno je veliko bolj dodelana kot Majarjeva, skratka, to je politični tekst. Posebno moramo opozoriti na "ilirsko točko" o povezavi s Hrvati, ki je tu v primerjavi z Majarjevo veliko bolj slovensko samozavestna; govori namreč le o nekem sodelovanju, "po vzajemnem sporazumevanju", ki samo po sebi predpostavlja dva samostojna faktorja, ne pa enoto, ker se ta sama s seboj ne more sporazumevati. Nenazadnje kaže prav "hrvaška" točka graške peticije tudi notranjepolitični posluh, saj je znano, da je povezovanje s Hrvati škofa Antona Martina Slomška izredno prizadelo: *"Pretirano naprežanje prenapetega Majarja sproža tu na Koroškem splošno indignacijo; nihče od nas ne bo sodeloval pri tej agitaciji; hočemo ostati avstrijski Slovenci, ne želimo pripadati ne Nemški zvezi ne hrvaštvu (Kroathenthum)."*¹³ Kot je znano, ni takšno Majarjevo postavljanje zahtev po povezavi s Hrvati, ki so zahtevali ukinitve celibata, pa tudi sicer so bili nižje na lestvici ugleda med državljani, razburilo le Slomška, ampak je moral posredovati tudi krški škof Adalbert Lidmanky, ki je Majarja zaradi pritožb dveh advokatov, od katerih je bil eden "kremežljiv" Slovenec, opomnil in kasneje celo premestil na sv. Višarje. Muršec je bil sam toliko pаметen, da je take momente upošteval in zato lahko ravno v takih formulacijah slutimo njegovo neposredno sodelovanje. Seveda pa bi bilo veliko bolje, če slovenska peticija ne bi vsebovala nikakršne "hrvaške" točke, ne glede na to, da je v obmejnih predelih tudi med preprostim prebivalstvom nedvomno obstajala določena volja za "koristne" povezave in stike. Večvrednostni občutek prebivalcev dežel s slovenskim prebivalstvom je bil le premočan in ga je bilo zlahka obrniti proti slovenskim prizadevanjem. Ko so zbirali podpise k peticiji Dunajske Slovenije, so jih nekateri zavračali: "nočemo postati Hrvati (*Krobothen*)."¹⁴ Tak očitek je bil proti slovenskemu narodnemu gibanju leta 1848 zelo učinkovit. Odbijal ni le nekaterih Slovencev, ampak tudi neslovence, ki so živeli v naših krajih. Na naše ljudi so bili že navajeni, nenazadnje so se jim tedaj tudi še bali zameriti, če so nameravali še živeti med njimi. Postati pa Hrvat? Ne, to pa ne! Saj še Avstrijci niso, saj so Ogrji!

Še bolj pomembno dejstvo kot domnevni Murščekov delež pri oblikovanju graške slovenske peticije pa je bila njegova vzpostavitev stika z dunaj-

ske Slovenijo, ki je omogočila poenotenje slovenske politike v letu 1848. Ta je bila formalno ustanovljena 20. aprila, vendar bi kot neformalen rojstni datum lahko šteli 29. marec, ko so se dunajski Slovenci zbrali v stanovanju dr. Matije Dolenca in poslali kranjskim stanovom znamenito adresu. Žal arhiv dunajskega slovenskega društva ni ohranjen, pa tudi graškega ne v celoti, saj manjkajo kopije dopisov ali pisem. Tako ne vemo, s katerimi dunajskimi rojaki je imel Muršec stike. Da bi že uporabljali telegraf, ki je med obema mestoma deloval, je bolj malo verjetno. Gotovo sta bila med sodelavci njegov rojak Fran Miklošič in Peter Kozler, vodilna člana tamkajšnje Slovenije. Muršec je torej slovenske Dunajčane obvestil o ustanovitvi graškega slovenskega društva. Omenil jim je tudi svoj članek v *Gratzer Zeitung*.

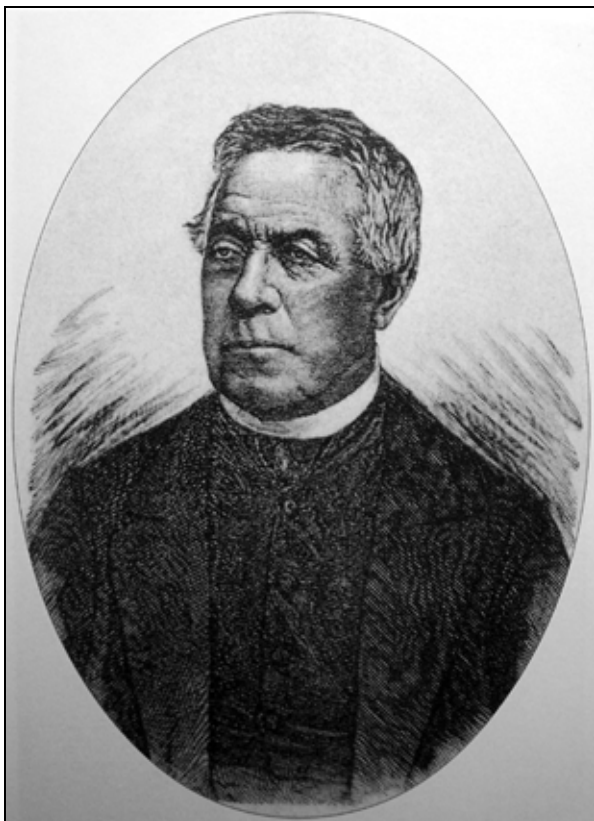
Podpredsednik dunajskega društva dr. Hladnik mu je že 26. aprila napisal odgovor, iz katerega je razvidno, da si je to želelo ožjo povezavo in koordinacijo med obema, ki naj bi potekala preko tajnika graškega društva. Hkrati ga je obvestil, da pripravlja dunajsko društvo peticijo *"im Sinne Mayers"*, ki ji bodo dodali 3000 tiskanih primerkov poduka o slovenskih zahtevah za preprosto prebivalstvo. Peticija bo naslovljena na vladarja, poslana pa bo prihodnjemu dunajskemu državnemu zboru. Pričakovali so namreč, da bodo z zakonom ukinjene dotedanje dežele in v tem videli realno možnost za nastanek Slovenije. Obvestil ga je, da pričakujejo Majarjevo obvestilo o njegovi peticiji oziroma o možnostih vzporednega delovanja. Veliko bolje bi bilo, da bi zbirali podpise le pod eno, seveda dunajsko. Glede te so računali na Majarjevo sodelovanje, saj naj bi jo on razposlal po Štajerskem. Iz tega sledi, da za graško oziroma domnevno Murščevo na Dunaju niso vedeli, saj je Hladnik ne bi tako mimogrede obšel. Graškega osrednjega časopisa žal niso spremljali. Tajnik graškega društva naj bi sporočil, koliko izvodov peticije in spremljajočega besedila potrebuje, hkrati pa naj bi jim pomagal vzpostaviti stike z zavednimi Slovenci povsem na jugu Štajerske. Prosili so ga tudi za informacijo, ali je *Gratzer Zeitung* že objavil znamenito Palackyjevo zavrnitev sodelovanja avstrijskih Slovanov v vsenemškem Frankfurtskem parlamentu, ki jo je dunajska Slovenija poslala njegovemu uredništvu. Priloženi izvod znamenitega Čehovega odgovora naj bi Muršec posredoval grofu Antonu Aleksandru Auerspergu – Anastaziju Grünu, ki naj bi se nekemu članu dunajskega slovenskega društva pritožil, da ga ne pozna. Kot je znano, je bil omenjeni grof, ki ga večina Slovencev pozna kot nekdanjega Prešernovega gojenca, med poglavitnimi zagovorniki volitev v Frankfurtski parlament in se je z dunajsko Slovenijo zaradi tega zapletel v javno polemiko. Zanimiva je tudi Hladnikova ideja, da naj bi Mur-

¹³ Slomškovo pismo Mihaelu Stojanu 19. aprila (!) 1848, ne marca, kot piše v *Arhivu za zgodovino in narodopisje*, Knjiga I, str. 74.

¹⁴ Pismo Ivana Straha Muršču 20. 6. 1848 (Ilešič, Korespondenca VI, str. 167).

šec svoj članek tiskal posebej, prepis pa poslal tudi tiskarju Blazniku v Ljubljano ali pa dunajski Sloveniji, da bi ga ta razširila. Poslal naj bi ji tudi vse tisto, kar je že ali pa bo dalo graško društvo objaviti.¹⁵

Iz tega znamenitega pisma lahko zelo veliko razberemo. Kot prvo in najpomembnejše bi omenili Murščevo prepričanje, ki gotovo izhaja iz dobrega poznavanja slovenskih razmer, da bodo slovensko "politiko" leta 1848 vodili dunajski rojaki. Bili so najbližje viru informacij in centrom odločanja, hkrati pa tudi intelektualno in politično za to najbolj primerni. Muršec se je torej zavestno odpovedal samostojni akciji štajerskih Slovencev in tudi v praksi pokazal, da mora združeno Slovenijo voditi en center, da je v ključnih trenutkih nespametno drobiti moči. Hkrati nam Hladnikovo pismo posredno tudi kaže osebnostne poteze osrednjega graškega rojaka, ki je tudi v teh časih pokazal, da želi svojemu narodu predvsem služiti, ne pa postati njegov voditelj. Tega načela se je držal pravzaprav vse življenje. Muršec je pričakovanja dunajske Slovenije izpolnil nad vsemi pričakovanji. Ne

Matija Majar Ziljski (1809–1892) (*Slovenska kronika XIX. stoletja 1800–1860*, str. 317).

vemo, ali ji je pošiljal zelene tiske, toda pri podpisovanju dunajske peticije za združeno Slovenijo je Štajerska nekajkrat preseгла ostala slovenska področja. Od ohranjenih 51 peticij, jih je bilo kar 34 podpisanih po njegovi zaslugi. Ob tem naj priznamo, da ne znamo zadovoljivo pojasniti podatka iz zadnjih dni aprila ali v začetku maja, da so na Štajerskem zbrali že 11.000 podpisov k slovenskim prošnjam,¹⁶ kot tudi onega iz pisma Antona Krefta Muršču 25. aprila, da ima peticija, ki je bila pred nekaj dnevi objavljena v *Gratzer Zeitung*, veliko podpisov.¹⁷ Nobeden od obeh podatkov se ne more nanašati na peticijo dunajskih Slovencev, ker ta še ni bila tiskana. Na podlagi tega, kar je doslej znanega, lahko domnevamo, da gre za podpise k Majarjevi, za katero vemo, da je bila poslana na Štajersko.¹⁸ Žal so v tem času glede spremljanja političnega dogajanja med Slovenci ljubljanske Novice precej odpovedale: "*Več obširnih sostavkov, ki smo jih iz Gradca in nekterih drugih krajev za Novice ali doklade dobili, že spravljamo v ta namen, da jih bomo vredniku političkih novic izročili, kteriga vsak dan v Ljubljano pričakujemo.*"¹⁹ Očitno se je urednik ustrašil, da bi se preveč oddaljile od narave kmetijskih in obrtnih novic ali pa je bil kritiziran, da postaja preveč političen. Kam so dejansko prešli članki, ki bi nam lahko veliko pojasnili o dogajanju med Štajerskimi Slovenci in dejavnosti Jožefa Muršca, ne vemo. V časopisu *Slovenija*, ki je začel izhajati v drugi polovici leta v Ljubljani, jih iščemo zaman.

Politično društvo graških Slovencev Slovenija je bilo že omenjeno kot tudi Murščeva funkcija v njem. Ker je bilo v glavnem mestu štajerske dežele kar nekaj na družbeni lestvici uglednejših Slovencev, na primer profesor slovenskega jezika Lovrenc Kvas, si Živkov ni prizadeval, da bi bil njen predsednik, čeprav je dejansko bil njena osrednja osebnost.

Murščevo poglobitno delo v revolucionarnem letu 1848/49 je tako prepleteno z graško Slovenijo, da ju je težko ločevati. Ker obstojata o društvu tako Murščeva rokopisna zgodovina,²⁰ ki je v slovenskem prevodu objavljena v Triglavanskih listih,²¹ kot tudi obsežna razprava,²² njene vsebine

¹⁶ Slovenske reči. *Novice*, 10. 6. 1848.

¹⁷ Ilešič, *Korespondenca VII*, str. 59.

¹⁸ Bratje Slovenci po Krajnski, Koroški in Štajarski deželi! *Novice*, 19. 4. 1848. Glej tudi zgoraj citirano Slomškovo pismo.

¹⁹ Odgovor vredništva novic častitim slovenskim dopisnikom. *Novice*, 10. 5. 1848.

²⁰ StLA, Handschrift N 778. Opis delovanja graške Slovenije dopolnjujejo tudi tiskane priloge, ki jih je Muršec skupaj z rokopisom izročil graškemu arhivu.

²¹ P. St., *Graška Slovenija v letih 1848 in 1849. Triglavanski listi 1–2*, 1933–1934, str. 4–10.

²² Granda, *Graška Slovenija*, str. 45–84.

¹⁵ Hladnikovo pismo Muršču 26. 4. 1848 (Ilešič, *Korespondenca VII*, str. 62–64).

tu ne bomo ponavljali, ampak opozarjamo le na nekatera ključna dejstva.

Graška Slovenija je bilo resnično društvo in ne le neka neformalna skupina posameznikov. Imeli so statut, žig in izkaznice. Poleg graških Slovencev so bili njeni člani tudi rojaki iz slovenskega dela dežele. Prevladovali so duhovniki, bilo je pa tudi nekaj laičnih poklicev. Njena osrednja skrb je bilo usmerjanje slovenskega političnega življenja v povezovanju z ostalimi slovenskimi društvi. Nobeno od slovenskih društev v letu 1848 ni glede organiziranosti niti malo primerljivo z graškim. Zanimivo je, da so Ljubljana oz. *Novice* (*Gratzer Zeitung*) je bil zelo razširjen pri nas in ga je Bleiweis gotovo prebiral) slabo spremljale dogajanje med graškimi Slovenci. O ustanovitvi dunajske Slovenije so *Novice* poročale že 2. maja, o graški pa šele 31. maja in še to posredno: "*Častiti gosp. Dr. Muršec so v imenu Graškiga slovenskiga zbora poslali vredništvu Novic serčni pozdrav "premilim bratam domorodcam Ljubljancem in vsim po celim Krajnskim", ki je podpisan od 21 Slovanov. Vredništvu ni moč, vsih sostavkov v Novice vze-ti... Imenovani "pozdrav" smo izročili Ljubljanskiemu slovenskemu zboru*".²³

Ljubljansko Slovensko društvo je bilo ustanovljeno 25. aprila. V njegovi zapuščini ni tega dokumenta. Zakaj se je Bleiweis tako obnašal do graških Slovencev in njihovega društva, ne vemo. Druge razlage skoraj ni, kot da so se mu zdeli v tem času preradikalni. Kasneje, zlasti jeseni 1848, ko je dunajska Slovenija prenehala delovati, se je povezava med graškim in ljubljanskim društvom silno okrepila. Graška Slovenija je dejansko začela priznavati osrednje mesto ljubljanskemu društvu. Ne glede na to, da se graško slovensko društvo ni nikoli zavihtelo na čelo narodnega gibanja, kar bi se glede na najboljšo notranjo organiziranostjo bilo sposobno, pa je z vztrajnim in brezkompromisnim delovanjem doseglo, da ga je upoštevala tudi oblast. Ko je ob oktobrskih nemirih na Dunaju grozila nevarnost nemirov tudi na Štajerskem, ko so iz glavnega mesta prišli celo poslanci revolucionarjev, je oblast v Gradcu pritegnila tamkajšnjo Slovenijo k posvetovanjem, katerih namen je bil pomiriti ljudi. O takšnem položaju so ostala slovenska društva lahko le sanjala.

Načini delovanja graške Slovenije, ki jo je nemški javnosti naznanil, jo teoretično utemeljil ter ji določil vsebino delovanja Muršček znameniti članek, so bili raznovrstni. Njena poglobljena načela, očitno je bil takšen tudi značaj dr. Jožefa Muršča, so bila izogibanje osebnim sporom in skrajnostim ter popolno podrejanje zastavljenim ciljem. Začela je s publicistiko, v kateri so se Jožefu Muršču kma-

lu pridružili še nekateri znameniti društveniki, med katerimi moramo na prvem mestu omeniti pravnika Jožefa Krajnca in Čeha Josipa Dragony-K enovskega. Objavljali niso le v *Gratzer Zeitung*, ki jim je postal kmalu nenaklonjen, ampak tudi v drugih časopisih, celo na Češkem. Med slovenskimi časopisi jim je bila najbolj naklonjena ljubljanska *Slovenija*, pa tudi *Celske slovenske novine* so jim bile odprte. Ponatiskovali in prevajali so jih tudi nekateri neslovenski časopisi. Nekaj člankov so bili prisiljeni objaviti kot komercialne priloge, nekakšne plačane oglase graških časopisov ali pa so krožili kot samostojni tiski. Kdo je vse to plačeval, ne vemo. Glede na Murščevo osebno skromnost in pripravljenost prispevati za skupno dobro smo lahko prepričani, da je njegova denarnica bila na široko odprta.

Jožef Muršec – Živkov pa ni bil le človek persasa, ampak tudi dejanj. Omenili smo že podpisovanje peticije dunajske Slovenije, spregledati pa ne gre niti volitev v Frankfurtski kot tudi Dunajski parlament.

Slovenci, v mislih imamo seveda večino vodilnih in najbolj glasnih, volitev v vsenemški parlament kot demokratično zastopstvo prebivalcev ozemlja nekdanjega nemškega cesarstva niso podprli. Sprva je bilo res kar nekaj omahovanj, toda bolj ko se je bližal dan volitev, bolj je naraščal odpor proti njim. Govorjenje o demokraciji ni moglo preglasiti negotovosti glede nejasnih obljub o možnosti lastnega narodnega kulturnega in političnega razvoja. Koroški Slovenec Matija Majar – Ziljski jih je zavrnil že pred 11. aprilom, ko je eden takrat najbolj vidnih Čehov František Palacky – sledili naj bi mu vsi avstrijski Slovani – napisal svoj negativni odgovor na vabilo in pozval, naj se priključijo parlamentu. Seveda je bil njegov tekst bolj odmeven in ga je večina avstrijskih Slovanov razglašala kot svoje skupno negativno stališče. Dunajska in graška Slovenija sta ga dali natisniti in razširjati med ljudi. Graško društvo v sodelovanju z dunajskim, ki je akcijo konec aprila vodilo v vseslovenskem okviru, pa je ljudi tudi neposredno podučevalo, da pravolitev in volitev ni treba le zavračati ali bojkotirati, temveč proti njim pisno protestirati. Volitve so bile namreč posredne: najprej so morali izvoliti volilne može, ti pa so nekaj dni kasneje izvolili poslanca.²⁴ Muršček osebno je moral biti pri tem zelo aktiven. Okoli 20. aprila je glede tega pisal celjskemu opatu, ta pa mu je 29. istega meseca odgovoril: "*Prezlo ste mi vstregli in me s svojo povestjo* (sporočilom, op. S. G.) *de Austriansko, kteriga se Slovensko serčno derži, napreduje ino nemški nevarni zavez omaguje... Nam za zdaj obstojnost Austrianske države veliko više velja ko*

²³ Slovenske reči. *Novice*, 31. 5. 1848.

²⁴ Melik, Frankfurtske volitve, str. 69–134.

*Slovensko, če ovo obstoji, bo tudi toto živelo.*²⁵ Kot vidimo, boj proti velikonemški ideji, ki so jo predstavljale frankfurtske volitve, ni potekal zgolj in samo v smislu protivelikonemštva, ampak kot boj za obstanek Avstrije. Celjski opat Matija Vodušek se je dejansko izredno angažiral in imel tudi zato leta 1848 s svojimi meščanskimi farani številne sitnosti. Novica o njegovih težavah je prišla tudi do njegovega prijatelja škofa Antona Martina Slomška, ki tega ni bil prav nič vesel, saj se je bal za usodo cerkve in jim je prve tedne revolucije odsvetoval politično aktivnost, čeprav neposlušnih zato ni preganjal: *"Kaj je torej vzrok tvojega bridkega poraza, mi še ni povsem jasno. Osebna poročila pravijo, da si hotel preko študentov kmete odvrniti od volitev. Drugi pripovedujejo, da si imel govor proti Frankfurtskemu parlamentu in so te nemškutarji (Deutschthümler) razglasili za izdajalca domovine. Kot povzemam od vsega, si nasprotnik vsega, kar je povezano s Frankfurtom."*²⁶ Iz tega citata lepo vidimo, kdo in kako je narodno tedaj deloval: duhovščina in študentje.

Kako važna je bila neposredna udeležba sodelavcev graške Slovenije, pokaže primer radgonskega kaplana Antona Krefta. *"Včeraj je bila volitev volilnih mož v okraju Neuweinsberg, 1300 Slovencev iz naše fare je proti temu protestiralo in zahtevalo zapisati v zapisnik, da nočejo pripadati nemški zvezi, da zahtevajo, da tudi njihov jezik upoštevajo v šolah, da zahtevajo, da bi bili v uradih slovenski uradniki, da naj bi prejeli zakone in dopise v njihovem jeziku. – Moral sem intervenirati in kmete poskušal pomiriti, toda svetovali so mi, naj kot Slovenec ne vplivam izdajalsko. Kdo je v tem kotu na to vplival – na ostalih gospostvih so volitve že mimo. Ljudje so prepričani, da gre za njihove interese na primer glede desetine in zemljiške odveze – se razume, da v tem smislu glasno delujejo nemški uradniki."*²⁷

Poleg pomena prisotnosti ustrezno poučenega slovenskega agitatorja iz citata tudi razberemo, da se pravililci niso toliko odločali za Nemce in proti njim, ampak, da je bilo treba ljudi pridobiti na vse drugačne načine: zahtevati slovenske uradnike, da bodo lahko sami kmetje urejevali pri oblasteh svoje zadeve, brez posrednikov in prevajalcev, dobivali slovenske zakone in obvestila, da bodo sami brali zakone in obvestila. Pristaši volitev so jih prepričevali, da z volitvami kmetje odločajo glede dajatev in desetine oziroma njihove odprave. K sreči so bili med njimi mnogi taki, ki so jih dotlej ravno najbolj privijali. Šele ko poznamo oblike in načine

boja za in proti, lahko dojamemo pomembnost volilnega rezultata na slovenskem Štajerskem: podobno kot okoli Radgone je bilo tudi pri pravolitvah okoli Celja, kjer sedem okrajev ni volilo,²⁸ v Ptujju so izvolitev poslanca zavrnilo, v Sevnici pa so ga izvolili le z 8 glasovi.²⁹ Graška Slovenija se je zelo aktivno vključila tudi v dopolnilne in nadomestne frankfurtske volitve v prvih mesecih leta 1849.

Resnično velik uspeh pa je graška Slovenija dosegla pri volitvah v dunajski parlament.³⁰ Že pri volitvah v frankfurtskega oziroma v propagandi proti njemu je pogosto zaslediti misel, da bo dunajski za naše ljudi pomembnejši, ne zgolj zato, ker bo to njihov, avstrijski, kjer bodo urejali prihodnje odnose v lastni državi, ampak ker bo razpravljajal o načinu odprave fevdalne obveznosti. Da se bo to s koncem leta zgodilo, je vladar Štajercem obljubil že 11. aprila, vendar je odločitev glede odškodnine zemljiškim gospodom in načina njenega izračunavanja in plačevanja prepustil prihodnjemu vseavstrijskemu parlamentu.

Kot je znano, je cesar obljubil sklic avstrijskega parlamenta že 15. marca. Medtem ko je bila prva obljuba glede njegove sestave še zelo nejasna, pa je ustava, ki jo je izdal vladar 25. aprila, že bolj jasna. Ljudje so prisluhnili zlasti tistim določilom, po katerih bo parlament dovoljeval *"pobero štiber in davkov"* in imel pravico *"prošnje prejemati in jih zboru v posvetovanje izročiti; tode take prošnje posameznih ljudi ali celih družb smejo le po enim ali drugim zborniku zbornici predložene biti."*³¹ Naknadno je bilo določeno, naj bi se državni zbor prvič sestel 26. junija. Zaradi volilnih pravil (volilni red je bil izdan 9. maja), ki so možnosti volitev onemogočila delavcem in drugim najnižjim slojem,³² je prišlo med 15. in 17. majem na Dunaju do velikih nemirov. Vladar je moral obljubiti le enodomni parlament in razširiti volilno pravico.

Pri volitvah leta 1848 – volili so v frankfurtski in dunajski parlament in razširjene deželne stanove, za katere pa se je uveljavilo ime deželni zbori – pri nas še ni bilo strank. Kandidate so predlagala razna društva, neformalne skupine, številne so bile tudi samokandidature, ko so se posamezniki preko časopisov ali s samostojnimi lepaki ponujali voliv-

²⁸ Štajerska dežela. *Slovenske novine*, 8. 3. 1848.

²⁹ Graški časopis ino Slovenija. *Slovenske novine*, 1. 9. 1849.

³⁰ Apih, *Slovinci*, str. 147–155.

³¹ *Novice* so 3. maja 1848 v posebni prilogi prinesle slovenski prevod ustave. Citata sta vzeta iz § 47 in § 48.

³² § 31: *"Pri volitvi volivcov smejo voliti in zvoljeni biti:*
a) *Vsak avstrijski podložnik brez razločka vere, da je le 24. leto dopolnil;*
b) *Kdor ima popolne državne pravice;*
c) *Kdor šest mescov v volitnim kraji stanuje.*
Delavci za plačilo na dan ali na teden (dninanji), posli in ljudje, ki imajo iz deželskih milostnih naprav pomoč, ne morejo voliti." (Priloga k *Novicam* 7. 6. 1848).

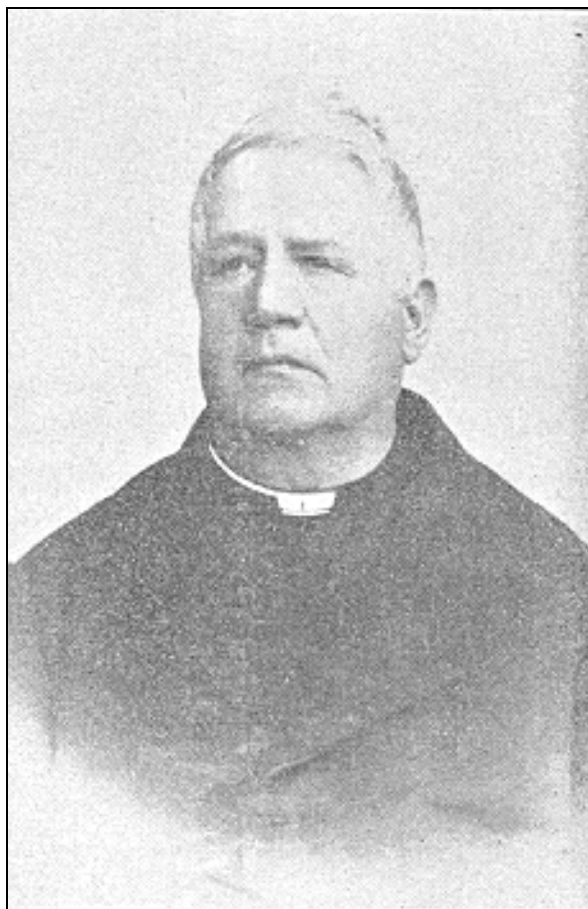
²⁵ Ilešič, Korespondenca VI, 1904, str. 159–160.

²⁶ Slomšek Vodušku 2. maja 1848 (Kovačič, *Arhiv za zgodovino in narodopisje*, 1, str. 101–102).

²⁷ Anton Kreft Muršču 25. 4. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 59).

cem. Seznam ljudi, ki naj bi jih volili slovenski volivci, je predlagala tudi dunajska Slovenija. Na seznamu je tudi vrsta članov graške Slovenije, med njimi tudi *"Muršec Jožef, profesor v Gradcu"*.³³ Dvomimo, da se je predlagal sam, ampak so ga verjetno uvrstili med možne kandidate kar sami dunajski Slovenci. Seznam, ki je svojevrsten imenik naših takratnih najuglednejših rojakov, ima veliko pomanjkljivost, saj so premalo pazili na to, da bi uvrstili nanj tudi ljudi, ki uživajo sloves branilcev kmečkih interesov. Tak mož je bil na Kranjskem na primer okrajni komisar iz Smednika Mihael Ambrož, na Štajerskem je bil tak gotovo radgonski kaplan Anton Kreft. Slednji je bil sicer na seznamu dunajske Slovenije, vendar je bilo takih mož premalo. Graški Sloveniji so manjkali taki ljudje predvsem v celjskem okrožju, kjer so bili kmetje socialno veliko bolj radikalni kot na primer v mariborskem. Na dr. Štefana Kočevarja, silno navdušenega Slovenca in enega najmarljivejših sodelavcev graške Slovenije, sicer zdravnika iz Podčetrtka, ki bi zaradi svojega strokovnega in človeškega ugleda imel med Celjem in Savo verjetno dobre možnosti, so očitno prezrli, čeprav so bili nanj opozorjeni. Med kmeti, pa ne samo pri nas, ampak praktično po vsem cesarstvu, je namreč prevladovalo prepričanje, da lahko kmečke interese lahko zastopa le kmet. Zaradi svoje številčnosti večina naših meščanov, izjema so bila glavna deželna mesta, skorajda ni imela možnosti, da bi prodrli s svojimi kandidati.

V takih razmerah je bilo postavljanje, recimo jim slovenskih kandidatov, silno težavno. To še toliko bolj, ker prisotnost duhovnikov, ki so zaradi ugotavljanja volilne pravice morali sodelovati pri volitvah v Frankfurtski parlament, za volitve v dunajskega ni bila predvidena. Tudi sicer v letu 1848 kmečki in meščanski volivci duhovnikov niso bili pripravljene voliti, ker jih je imela prejšnja oblast preveč podrejene in so morali zanjo opravljati veliko najmanj popularnih opravil, kot so sodelovanje pri rekrutacijah, oklicevanje raznih državnih obveznosti, tlak za ceste... O konkretni protiduhovniški propagandi nam poroča framski kaplan Oroslav Caf: *"Le ne poslušajte duhovnikov, ne podpišite se,³⁴ držite se raji Nemcev, zakaj? duhovniki pre to delajo, da bi se ženili radi, da bi Vas Rusom ino krivi veri v pest spravili, če pak, ve, z nemci držite, ne boste imeli ne tlake, ne desetine, desetega peneza, kazni, veršnika, ne mešnikom meš, pogrebšine, pač štole plačevati"*.³⁵ Murščeva pisma, ki jih je v Zbornikih znanstvenih in po-

Davorin Trstenjak (1817–1890) (Vošnjak, Spomini I, str. 145).

učnih spisov Slovenske matice leta 1904 in 1905 objavil dr. Fran Ilešič, originali pa so v rokopisnem oddelku ljubljanske Narodne in univerzitetne knjižnice, so eden najboljših virov za revolucionarno leto 1848/49 in nam tudi o tem nudijo kar nekaj podatkov.

Jožef Muršec ni določal kandidate na pamet, ampak je povprašal po deželi. Ignacij Orožen iz Celja mu je poslal imena najprimernejših: *1) Dr. Kočevar, 2) škof Slomšek :/pa mislim, de bi ne šli/: 3) Dr. Šubic – Urek – Konšek – Anton Wolf :/fajmošter per s. Petru blizo Rogaca/: dehant Bruner :/učen in moder gospod/: Straha ne poznam: gospod Janez Lichteneger oskerbnik Blagonske graščine. dr. Knezu se blodi po glavi; Gurnik je pa, kakor veter žene"*.³⁶ Kot vidimo, so na dr. Kočevarja pomislili, vendar prepozno za tiskani razglas dunajske Slovenije, ki ga je dal Peter Kozler preko

³³ Imena mož, kateri so podpisanimu zboru pripravni zdejo ... *Novice*, 14. 6. 1848.

³⁴ Mišljena je peticija za Združeno Slovenijo.

³⁵ Caf Muršču, 27. 5. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 25–26).

³⁶ Orožen Muršču, 7. 6. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 68–69).

Mihaela Ambroža tiskati že 4. junija.³⁷ Seveda pa s tem še zdaleč niso bile izčrpane možnosti, da ga vseeno ne bi kandidirali. Ko so zbrali imena kandidatov, jih je bilo potrebno razporediti v najbolj primerne volilne okraje. Anton Kreft je sporočal, verjetno sredi junija, Muršču: *"Vi meni pišete, da bi za Ptuj G. dr. Miklošica priporočal, za sv. Lenarta pa G. Dominkuša. Davorin [Trstenjak] pa je meni pisal, da naj gledim, da se pri sv. Lenarti Miklošič izvoli – za Ptuj že on eniga domorodca ma. – no tako sim dozdej delal, zdaj je že žmetno inace, drugači se ljudje zmenjšajo – če pa vi inace mislite – hitro pišite. – Pri sv. Lenarti pridejo Lotmeržani, Lokavčani, z – Praneke, z – gornje Radgone, Žahenturna, kteri so vsi za Miklošica."*³⁸

Silno zagnani ptujski kaplan Davorin Trstenjak je tako 17. junija Muršču, ki je vodil slovenska prizadevanja, da bi imeli resnično narodne predstavnike v parlamentu, izrazil soglasje k njegovemu predlogu in dodal: *"V naznamjenji ino naročnji Vašem zavoljo poslancov ste Vi na pravim ino na čistini. Pervič more dr. Miklošič pri Sv. Lenarti zvolen biti, zakaj ta pridejo neke komisije,"*³⁹ *ktere Dominkuša ne ljubijo, ino tote bi znale vse druge pomotit, tak da bi nebi eden ne drugi zvolen bil. V Ptujskem volitnem okraju de Dominkuš več prijateljov najšel."*⁴⁰ Iz teh pisem, manjkajo nam seveda tista, ki jih je pisal Muršec, lahko povsem nedvoumno vidimo njegovo vlogo tako pri zbiranju primernih kandidatov kot določanju volilnih okrajev, v katerih naj bi bili izvoljeni. Vse kaže, da je tudi glede samih volitev dajal zelo neposredna navodila, sicer se prizadeti ne bi izgovarjali, da na izvolitev ne morejo neposredno vplivati. Glede na današnje nazore o volitvah, zlasti predvolilni mir, se zdijo taka naročila komu malo nenavadna, toda v tistih časih, ko je bila demokracija še povsem v povojih, je bilo to povsem normalno.

Štajerski Slovenci so imeli možnost izvoliti svoje kandidate v naslednjih volilnih okrajih: Slovenj Gradec, Maribor, (Slovenske) Konjice, Lenart (Šentlenart), Ptuj, Celje, Sevnica. Ohranjeni viri ne dopuščajo trditve, da je graška Slovenija predvidela vse kandidate. Vsekakor pa ji lahko pripišemo naslednji uspeh: Slovenj Gradec – dr. Jožef Krajnc, Šentlenart – dr. Fran Miklošič, Ptuj – Andrej Dominkuš.⁴¹ V Konjicah in Celju sta bila izvoljena kmeta Šturm in Županec, v Sevnici pa pravnik Alojz Smrekar, ki je dejansko živel v Gradcu, imeti

pa je moral v domačih krajih silen ugled, sicer med tako radikalnimi kmeti, kot so bili tamkajšnji, ne bi mogel uspeti. Zakaj in kako je v Mariboru zmagal meščan Josef Schmiederer, bo potrebno še raziskati. Volilni uspeh je bil za graško Slovenijo nedvomno izjemen in s podobnim se ne more pohvaliti nobeno takratno slovensko društvo. Navedeni citati pa nam še povedo, da je zasluga društva dejansko Murščeva in zasluga njegovih prijateljev ter sodelavcev.

Ko je decembra 1848 odstopil mariborski poslanec Schmiederer, je Graška Slovenija predlagala za avstrijski parlament Josipa Dragonya – Krenovskega. V 1000 izvodih so izdali poseben lepak, vendar niso uspeli.⁴²

Dr. Jožef Muršec in njegova Slovenija sta se leta 1848/49 na Štajerskem silno uveljavila. Že samo spor okoli nošenja zastav oziroma narodnih oznak v študentski legiji graške narodne straže v začetku maja – Slovenci so zaradi nestrinjanja z nemškimi iz nje izstopili – jim je prinesel sloves vplivnega političnega dejavnika. Politični ugled je graški Sloveniji zaradi vrste uspešnih potez, ki smo jih zgoraj obravnavali, naraščal, kar pa se je kazalo predvsem v njenem obrekovanju in podtikanjih v nemškem graškem časopisju. Poleg splošnega, zlasti pa kulturnega zaostajanja Slovencev, so jim radi očitali sebično vztrajanje pri "separatističnih" ciljih, nespoštljiv odnos do nemške kulture, zagovarjanje ruskih interesov in nenasprotovanje tamkajšnjemu političnemu sistemu. Najbolj je njihove nasprotnike razbesnelo postavljanje zahteve po Združenji Sloveniji, kar je predpostavljalo delitev štajerske dežele po narodni meji. To so šteli kar za izdajo Štajerske. Graška Slovenija je imela nekaj svojih simpatizerjev tudi v štajerskem deželnem zboru, ki pa so običajno ravno pri utemeljevanju nujnosti razdelitve dežele in njenega dotedanega premoženja odpovedali. *Gratzer Zeitung* in vrsta drugih časopisov niso bili niti proti plačilu pripravljeni objavljati javno izraženih stališč društva do aktualnih vprašanj. Člani društva so vseskozi vztrajali na poudarjanju zvestobe državi in vladarju ter to izkazovali še posebno z raznimi prireditvami in nabirkami za ranjene avstrijske vojake ali Hrvate, ki so se borili z Madžari. Ob vseh tej akcijah so vedno nastopali kot Slovenci in avstrijski Slovani, katerih domovina je Avstrijsko cesarstvo, ki mora skrbeti tudi za njihove pravice. Še posebno so radi poudarjali § 4 avstrijske ustave: *"Vsakimu narodu je čisto ohranjenje njegove narodnosti in njegovega jezika zagotovljeno."*⁴³

³⁷ Kozler Muršču, 5. 6. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 72–73).

³⁸ Anton Kreft Muršču, nedatirano (Ilešič, Korespondenca VII, str. 60–61).

³⁹ Mišljeni so volivci nekaterih okrajev.

⁴⁰ Trstenjak Muršču, 17. 6. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 4–5).

⁴¹ Velidova, Volitve, str. 437–438.

⁴² *Slovenija*, 9. 1. 1849.

⁴³ Prevod iz *Priloge Novic*, 3. 5. 1848.

Gradec, Glavni trg (po Josef Rabl, Illustrierte Führer durch Steiermark und Krain, Wien 1885).

Nasprotniki seveda takšnega zagovarjanja avstrijskega cesarstva niso spregledali in tudi oblasti ne, ki so bile dokaj velikonemško orientirane. Muršec je bil ob vsem tem silno vprežen v delo, saj ni bil le formalni tajnik graške Slovenije, ampak tudi njena gonilna sila. Vse akcije so tekle preko njega tako na Štajerskem kot v povezovanju z drugimi deželami. Še več! Skrbel – in to tako z izborom ljudi kot tudi z zbiranjem potrebnega denarja – je za pot in bivanje slovenskih zastopnikov na Slovanskem shodu v Pragi in na zasedanju hrvaškega sabora v Zagrebu. K sreči je bil duhovnik in še to katehet, ne v dušnem pastirstvu, in je imel več časa. Poleg svojega vsakodnevnega dela, tajniških in organizacijskih poslov pri društvu, publicističnega dela, pa je moral delati še razne drobne usluge, kot na primer kupovati blago za žensko(!) obleko, ki ga je potreboval dr. Štefan Kočevar, da bi obdaroval z njim vzgojiteljico svoje hčere.⁴⁴ Nič manj nenavadna ni tudi prošnja Stanka Vraza, da mu da v Gradcu popraviti ročaj sablje in nožnico zanjo. Seveda je moral založiti tudi denar. Popravljen mu je moral prinesiti na vlak, ko se je peljal skozi Gradec.⁴⁵

Kot smo že omenili, nam o Murščevem delovanju v revolucionarnem letu 1848/49 nudita veliko podatkov njegova rokopisna zgodovina graške Slovenije s prilogami, ki je v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu, in objavljena korespondenca. Ostaja pa tudi še tretji sklop pričanj o njem, ki ga predstavljajo njegovi članki. Vsi omenjamo predvsem tistega aprilskega, pozabljamo pa na vse ostale, raztresene po takratnih slovenskih in še nekaterih nemških in verjetno tudi hrvaških ter čeških časopisih. Zaslužili bi posebno študijo, ki ne bi zahtevala toliko časa kot predvsem denarja, ker mnogi takratni časopisi v današnji Sloveniji niso dostopni. Mogoče se bo kdaj pokazala priložnost, da jih bo zbral in obdelal kakšen študent Univerze v Mariboru, čeprav njihova zahtevnost verjetno presega pogoje za diplomsko delo. Ob tem ne bo potrebno paziti le na načelne stavke, ampak tudi takšne, kot je njegovo poročilo o novi maši pri Sv. Bolfenku konec avgusta ali v začetku septembra 1849. Na videz nepomemben članek, ki opisuje okrasitev prostora, v bistvu poroča o narodni zavesti tamkajšnjih prebivalcev: *"Očivestno se vidi, da se Slovenec svoje narodne časti ino vrednosti od dne do dne bolj zave, serčno veseli, ino veselo vživa! Bog daj srečo!"*⁴⁶

⁴⁴ Kočevar Muršču, 29. 6. 1848 (Ilešič, Korespondenca VI, str. 140).

⁴⁵ Vraz Muršču, 21. 5. 1848 (Ilešič, Korespondenca VII, str. 66–67).

⁴⁶ *Slovenija*, 14. 9. 1849.

Graška Slovenija je bila edino društvo, ki so v mestu nastala leta 1848 in ki je preživelo konec revolucije. V političnem gibanju Slovencev v revolucionarnem letu 1848/49 je sodelovalo precejšnje število Slovencev. Trditev, da je bilo prizadevanje za slovenski nacionalni program omejeno predvsem na ozke intelektualne kroge, ne ustreza dejstvom. Tudi ni res, da ni bilo nikakršnih uspehov. Združene Slovenije ni bilo, bila pa je vrsta dosežkov na jezikovnem in šolskem področju, narasla je slovenska zavest in potlej je tudi država upoštevala Slovence kot enoten narod in jih tako tudi imenovala. Slovenska prizadevanja na številnih področjih so se okrepila in jih tudi Bachov absolutizem, ki je sledil revoluciji, ni mogel zatreti.

Neposreden vtis po dokončnem zlomu revolucije v začetku marca 1849, je bil za mnoge sicer pričakovan, toda kljub vsemu velik stres. Nekatere je nedoseganje nekega velikega uspeha tako prizadelo, da so postali narodno mlačni, se odtujili ali postali celo nasprotniki Slovencev. Josip Muršec – Živkov, zrel mož, je bil drugega kova. *"Pravi domorodec je tudi v mali reči zvest, da ve, ki iz malih reči velike zrasto, da ve, ki izgled podbadja ino ki dosti složnih kaj premore ino opravi. Pravi rodoljub se ne straši in se ne sme zogniti ktere koli nevihte, protivnosti, težave ali nevarnosti, temoč se zvesto deržaje postav, reda, pravice, resnice ino ljubeznive pravednosti stoji mož beseda, vsikdar stanovitno ino serčno za domovino ino narodne zadeve, toliko zvesteje, kolikor velkša je potreba ali soperna opora. Novim okljšinam primeri samo način prizadetja, truda ino dela, ali Bog obvarji, da bi kda plašivo popustil, odstopil, obmolknil ali se narodu izneveril. To bi bilo napol izdajstvo; Domovine ali narodnosti ne podpirati ino braniti iz vseh moči, je jo nemarno sovražniku prepustiti!"*⁴⁷ Izhajajoč iz takih nazorov se je tudi v porevolucijski krizi obnašal zelo samozavestno, predvsem pa ni obupoval nad svojimi rojaki.

Jožef Muršec-Živkov je ena osrednjih slovenskih osebnosti 1848/49. Pisati o revoluciji, jo celo ocenjevati, njega pa niti omeniti, pomeni nič razumeti ali pa gre za načrtno tendencioznost.

VIRI

StLA – Steiermärkisches Landesarchiv Graz
Handschriften.

ČASOPISNI VIRI

Novice, 1848.
Slovenija, 1849.
Slovenske novine, 1848, 1849.
Triglavanski listi, 1933, 1934.

LITERATURA

- Apih, Josip: *Slovinci in 1848. leto*. V Ljubljani : Matica slovenska, 1888.
- Baš, Franjo: Muršec, Jožef, Živkov. *Slovenski biografski leksikon*. 2. knjiga, Maas-Qualle ((ur.) France Kidrič in Franc Ksav. Lukman). V Ljubljani, 1933–1952, str. 182–184.
- Granda, Stane: Graška Slovenija v letu 1848/49. *Zgodovinski časopis*, 28, 1974, str. 45–84.
- Ilešič, Fran: Korespondenca dr. Jos. Muršca. *Zbornik Slovenske matice*. VI. zvezek (1904) in VII. zvezek (1905).
- Kovačič, Franc: *Arhiv za zgodovino in narodopisje*. Knjiga I. Maribor : Zgodovinsko društvo v Mariboru, 1930–1932.
- Melik, Vasilij: Frankfurtske volitve 1848 na Slovenskem. *Zgodovinski časopis*, 2–3, 1948–1949, str. 69–134.
- Melik, Vasilij: Majarjeva peticija za Zedinjeno Slovenijo 1848. *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 15 (L.), 1979, str. 286–294.
- Velidova, Ljuba A.: Volitve v Avstrijski državni zbor v slovenskih deželah v letu 1848. *Zgodovinski časopis*, 40, 1986, str. 437–438.

⁴⁷ Obletno obhajilo Slovenije v Gradcu. *Slovenija*, 29. 5. 1849.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Dr. Jožef Muršec-Živkov im Revolutionsjahr 1848/49

Dr. Jožef Muršec-Živkov setzte sich bereits vor der Märzrevolution von 1848 als die zentrale slowenische Persönlichkeit in Graz durch. Dieses Ansehen erwarb er sich durch seine sprachliche Tätigkeit, vor allem aber durch das Verbreiten von slowenischen und slawischen Büchern unter seinen steirischen Landsleuten. Gerade dadurch schuf er sich einen Kreis von Freunden und Mitarbeitern, auf den er seine politische Organisation der steirischen Slowenen im Jahr 1848 stützte. Sein Verein *Slovenija* mit Sitz in Graz erfasste nicht nur dortige Landsleute aus intellektuellen Kreisen, sondern auch Studierende, Schüler und Seminaristen. Mitarbeiter wurden auch in südsteirischen Städten und ländlichen Gebieten rekrutiert. Von Bedeutung war auch der Anteil an Geistlichen aus den Bistümern Seckau und Lavant. Muršec war Vereinssekretär, in der Tat leitete er den Verein, beide Funktionen sind demnach schwer voneinander zu trennen. Auf jeden Fall gab er den Ton an

durch seine persönliche Haltung, indem er persönlichen und anderen Streitigkeiten aus dem Weg ging und alles der Erreichung des Zieles unterordnete. So setzte sich die Grazer *Slovenija* nicht nur in der slowenischen Umgebung durch, sondern stellte einen bedeutenden Faktor in Graz selbst dar, was besonders in den Erwägungen zum Ausdruck kam, die Hilfe seitens der steirischen Bauern für das aufständische Wien zu organisieren.

Jožef Muršec und die Grazer *Slovenija* bestanden die ganze Zeit auf der Notwendigkeit des Fortbestehens Österreichs, sie widersetzten sich seinem Einschluss in das Deutsche Reich. Sie forderten eine Umgestaltung der Monarchie, allem voran die Erfüllung der slowenischen Forderungen nach dem Vereinigten Slowenien und dem Slowenischen als Amtssprache. Seine Gegner verleumdete ihn, indem sie ihm vorwarfen, er trete für eine Kroatisierung der Slowenen ein und betreibe eine russophile Propaganda.

Die Grazer *Slovenija* war der einzige Grazer Verein, der aus dem Revolutionsjahr hervorging und dieses überlebte. Nach der Unterdrückung der Revolution, wurde Muršec nicht von Mutlosigkeit befallen. Ganz im Gegenteil: Mit einem noch größeren Eifer setzte er sich für die Erfüllung der Gesetzesbestimmungen zugunsten der Slowenen im Schulwesen ein.